

AZ GELİŞMİŞ ÜLKELERDE ANTI-EMPERYALİST MÜCADELELERİN NİTELİĞİ

Bağımsızlık Dâvası Sosyalizm Davası'dır

Bugün Türkiye'nin başta gelen dâvasının politik, askerî ve ekonomik alanlarda yüzde yüz millî bağımsızlığa kavuşmak olduğu, bunun için de Amerika'nın bütün bu alanlardaki nüfuzundan memleketi kurtarmak gerektiği ve yeniden bir millî kurtuluş mücadelesi vermek durumunda bulunduğumuz artık açık seçik ortaya çıkmış bulunmaktadır. Millî bağımsızlık meselesi ile en yakından ilgilenenler ise Türk sosyalistleridir. Sosyalistler arasında da bu konuda iki ayrı görüş ileri sürülmektedir.

Birincisi Türkiye İşçi Partisi'nin görüşüdür ki, en kısa şekilde özetlemek gerekirse, bugün bağımsızlık dâvasının son tahlilde sosyalizm dâvası olduğu ve 2. Millî Kurtuluş Savaşının ancak emekçi sınıflarının ve onun sosyalist partisinin öncülüğünde başarıya ulaşabileceği ve bunun için de Türk işçi sınıfını ve bütün emekçi kitleleri örgütleyip politik bir güç haline getirmek gerektiğidir.

Türk sosyalistleri arasında buna karşı sürdürülen ikinci görüş ise bu safhada Millî Kurtuluş Hareketinin ancak anti-emperyalist ve anti-feodal bir mücadele olabileceği, millî burjuvazinin ve "ara sınıflar"ın önemli bir rol oynadığı, bunlarla iş birliği yapmak gerektiği, hattâ bu sınıfların öncülük edebileceği, sosyalizm dâvasının ancak daha sonraki safhada söz konusu olabileceğidir. Türkiye İşçi Partisi bu konuda kendi görüşünü sözlü ve yazılı olarak ayrıntılarıyla defalarca açıklamıştır. Fakat ikinci görüş bütün ayrıntılarıyla ortaya konup açıklığa kavuşturulmuş değildir. Biz bu yazımızda bu ikinci görüş üzerinde duracağız.

Bu konuda fikirlerde meydana gelen bir karışıklığı önlemek, daha doğrusu aydınlığa kavuşturmak için her şeyden önce bir noktayı açık ve kesin olarak belirtmek isteriz. Tartışılması gereken mesele, bütün anti-emperyalist, bağımsızlıktan yana güçlerin dayanışıp dayanışmaması, işbirliği edip etmemesi değildir. Türkiye İşçi Partisi de bütün anti-emperyalist güçlerin dayanışma ve işbirliğinden yanadır. Mesele:

1. Türkiye'de anti-emperyalist mücadele hangi sınıfların öncülüğü altında, hangi sınıf ideolojisine göre yürütülecektir ve
2. Hangi sınıflarla ve ne şekilde dayanışma ve işbirliği mümkündür, meselesidir.

Millî Burjuvazi Öncülüğünde Bağımsızlık Mücadelesi Yapılmıştır

Hatırda tutulması gereken ikinci bir nokta, Türkiye'de bugünkü safhada Millî Kurtuluş Hareketi'nin anti-emperyalist ve anti-feodal bir nitelik taşıdığı veya taşıması gerektiği görüşü, dünya sosyalist literatüründe genellikle az-gelişmiş memleketler hakkında ileri sürülen, tartışılan bir görüşle ilişkindir veya aynı paraleldedir. Oysa az-gelişmiş memleketlerin durumu, meseleleri, verdikleri bağımsızlık mücadeleleri incelenir ve bir takım yargılara bağlanırken biz, Türk sosyalistlerinin dikkat etmesi ve önemle hatırda tutması gerekir ki, bu tartışmalarda ele alınan memleketler, ge-

nellikle, henüz bağımsızlığına kavuşmamış sömürge devletlerle politik bağımsızlığa yeni kavuşmuş “genç Asya-Afrika devletleri”dir. Millî burjuvazi ile işbirliği halinde, hattâ bu sınıfın öncülüğü altında anti-emperyalist ve anti-feodal mücadele formülü özellikle bu memleketler için ileri sürülmektedir. İkinci olarak da Lâtin Amerika memleketleri üzerinde durulmaktadır. Oysa Türkiye’nin bütün bu memleketlerden ayrı bir özelliği vardır. Dünyada ilk Millî Kurtuluş Savaşını vermiş, kırk dört yıl önce zafere ulaştırmış, politik ve askerî anlamda tam bağımsızlığa kavuştuktan sonra kalkınmasını başaramadığı, ekonomik bağımsızlığa erişemediği için yeniden emperyalizmin nüfuzu altına girmiş bir ülke olarak Türkiye’nin yarım yüzyıla yaklaşan bir tecrübesi vardır. Türkiye “millî burjuvazinin öncülüğünde bağımsızlık mücadelesi” ve millî burjuva devleti safhalarından geçmiş ve burjuvazinin memleketi kalkındıramadığı, ekonomik bağımsızlığı gerçekleştiremediği, bunun için de politik bağımsızlığımızdan tavizler verdiği geçirilen tecrübelerle fiilen sabit olmuştur. Türkiye’nin durumu, arada benzerlikler ve ortak unsurlar bulunmakla beraber, ne sömürge devletlerle, ne genç Asya-Afrika devletleriyle, ne de Lâtin Amerika memleketleriyle kıyaslanabilir.

Anti-Emperyalist Mücadele Sosyalist Hareketin Etkinliğine Bağlıdır

Açıklanması ve yine hatırdâ tutulması gereken üçüncü bir nokta da şudur: Türkiye kendine özgü şartları dolayısıyla bir yana bırakılsa dahi, diğer bütün az gelişmiş memleketler için de anti-emperyalist ve anti-feodal mücadelenin mutlaka burjuvazinin öncülüğünde -sosyalistler ancak onlarla işbirliği halinde olarak- yürür veya yürütülmesi gerekir diye bir iddia da yoktur ortada. Tersine bazı az-gelişmiş memleketlerde işçi-köylü sınıflarının anti-emperyalist hareketi yürüttüğü ve işçi sınıfının ideolojisini temsil eden partilerin hareketi örgütleyip yönettiği ve hareket zafere ulaşıncâ bir burjuva demokratik devlet kurulmayıp sosyalist bir toplumun inşasına geçildiği belirtilmektedir. Örnek olarak da Çin, Kuzey Kore ve Kuzey Vietnam gösterilmektedir. Ne var ki, bu memleketlerde işçi ve emekçi sınıfların örgütlenmesini ve mücadele hareketini yöneten partiler komünist partilerdir ve silâhlı bir iç savaşla zaferi ve iktidarı kazanmışlardır. Türkiye’nin durumu ise yukarıda işaret ettiğimiz gibi bambaşkadır. Sözü geçen memleketlerle kıyaslanamaz.

Kaldı ki, hangi sınıfın öncülük edeceği, hangi sınıf ideolojisine göre hareketin yürütüleceği meselesi, önceden teorik olarak çözümlenecek bir mesele değildir; her az-gelişmiş toplumun içinde bulunduğu tarihsel gelişme şartlarına, sınıf ilişkileri ve kuvvetlerine ve sosyalist hareketin etkinliğine bağlıdır.

Bütün bu sınır taşlarını yerine koyup bunları asla gözden kaçırmamak, hatırdan çıkarmamak şartıyla, az-gelişmiş memleketlerde millî burjuvazinin rolü ve durumu hakkında sosyalist literatürde neler söylendiğine geçebiliriz. Mesele şöyle özetleniyor:

Bugünkü şartlar altında, sömürge, bağımlı memleketlerin emperyalist çevrelere bağlı olmıyan millî burjuvazisi, objektif olarak, anti-emperyalist ve anti-feodal devrimin temel görevlerinin başarılmasıyla ilgilidir; bu sebeptendir ki, emperyalizme ve feodalizme karşı devrimci mücadeleye katılma kabiliyeti vardır. Bu anlamda ilerici bir niteliğe sahiptir. Ama millî burjuvazi istikrarlı değildir; bir yandan ilerici

bir nitelik gösterirken aynı zamanda emperyalizmle uzlaşma eğilimi gösterir. Böyle çifte niteliğe sahip olduğu içindir ki, millî burjuvazinin devrimci harekete katılma derecesi memleketten memlekete değişir; katılma derecesi, somut şartlara, sınıfların kuvvet ilişkilerinde yer alan değişikliklere, emperyalizm ve feodalizmle halk kütleleri arasındaki zıtlıkların şiddetine ve emperyalizm ve feodalizm ile millî burjuvazi arasındaki zıtlıkların ciddiyetine bağlıdır.

Millî Burjuvazi Nasıl Bir Sınıftır

İşbirliği etmesi öngörülen sınıflar, işçi sınıfı, köylüler, millî burjuvazinin ilerici çevreleri ve aydınlardır. Şartlar müsait olduğu takdirde bu işbirliğinin oldukça ileri bir safhaya, emekçi sınıfların ve partilerinin devlet idaresine katılmasına kadar gidebileceği ileri sürülmektedir. Bundan da anlaşılıyor ki, öngörülen millî kurtuluş hareketi, burjuvazinin öncülüğünde ve onun ağır bastığı bir harekettir. Emekçi sınıflar ve partileri ikinci derecede, yardımcı rodedirler. Yine bu görüşe göre, böyle bir işbirliği sonucu meydana gelecek devlet şekli bir tek sınıfın değil, bir sınıflar blokunun çıkarlarını temsil eder.

Bu görüşlerde dört önemli nokta var

1. Bir millî burjuvazinin varlığı kabul ediliyor.
2. Bunun emperyalist çevrelere bağlı olmaması şartı ileri sürülüyor.
3. Millî burjuvazinin istikrarsız, çifte nitelik taşıyan bir sınıf olduğu belirtiliyor.
4. Sözü geçen sınıfların işbirliği, koalisyonu olarak meydana gelecek devletin tek bir sınıfın değil, sınıflar blokunun çıkarlarını temsil edeceği ifade olunuyor.

Bütün bu tez, hiç şüphe yok ki, az-gelişmiş ülkelerde millî burjuvazinin varlığı mihveri etrafında dönüyor. Millî burjuvazi nasıl bir sınıftır? Verilen tariflere göre millî burjuvazi, genel kaide olarak, sermayesini üretime yatıran ve bu sebeple de millî bir pazar yaratmada ve bu pazarı sömürmede, onu yabancı tekellere karşı korumada çıkarı olan sınıftır; bunun için de bağımsız bir millî devletin kurulmasından yanadır. Demek ki, millî burjuvazi denilen sınıf, millî pazarda rekabet dolayısıyla yabancı mamullere karşı çıkan yerli sanayici sınıftır.

Oysa az-gelişmiş memleketler, sanayileşmemiş oldukları için az-gelişmiş durumdadırlar. Bunlardan yerli sanayici sınıf ya yoktur (klan ve aşiret safhasını aşamamış, kapitalizm-öncesi üretim ilişkileri içinde olan bir kısım Afrika ülkelerindeki gibi), ya da vardır, ama millî kurtuluş savaşına öncülük edecek ve zaferden sonra “millî demokratik devlet” adı verilen sınıflar arası işbirlikçi devlet şeklini gerçekleştirecek ve böyle bir devletin yapması öngörülen reformları yapıp kalkındıracak, millî bağımsızlığı koruyacak güçte değildir. (Bir yıl öncesine kadar başta gelen örnek olarak gösterilen Endonezya’da son olayların ispatladığı ve ikinci önemli örnek Hindistan’ın gittikçe Amerikan nüfuzu altına girmesi ve kalkınmasını başaramaması gibi).

Sonra, varsayılan bu millî burjuvazi, yani yerli sanayici sınıfı “emperyalist çevrelere bağlı olmamak” şartına cevap veriyor mu? Vermiyor. Gerçi emperyalist memleketlerin az-gelişmiş memleketleri mamûl maddeler pazarı ve ham maddelerle tarım ürünleri kaynağı olarak kullanmaları, mal mübadelesi, ticaret yoluyla az-gelişmişleri sömürmeleri devam ediyor. Bu yoldan yüz milyonlarca dolar az-

gelişmişlerden kapitalist ülkelere akıyor. Ama kapitalist memleketlerin mamûl eşya ile az-gelişmişlerin iç pazarlarını istilâ etmeleri ve yerli sanayiın bu istilâyâ karşı direnişi daha önceki safhanın karakteristik bir olayı idi.

Bugün emperyalist ülkeler, kendi sermaye çevrelerinin az-gelişmiş memleketlerde yerli sermaye ile ortaklıklar kurması, ihtira beratları ve bunları kullanma lisansları üzerinde anlaşmalar yapması, yerli montaj sanayiine önemli parçaları temin etmesi, nihayet bu son devrede meydana getirilen malî müesseselerin ağır şartlı krediler vermesi yolundan az-gelişmiş memleketleri sömürüyor ve onların ekonomisine hâkim oluyor. Bu durumda yerli sanayici sınıf da “komprador” bir nitelik kazanıyor, yani millî kaynakları ve pazarları sömürmede yabancı sermayeye aracılık eden bir duruma düşüyor. Böyle olunca da millî kurtuluş hareketine katılması ve bağımsız bir devletin kurulmasından yana olması imkânı ortadan kalkıyor.

Millî pazarı korumak için yabancı sermayeye karşı direnen bir yerli sanayici sınıf -millî burjuvazinin- varlığını ve bunun millî kurtuluş hareketine katılabileceğini kabul eden görüş sahipleri dahi bu sınıfın istikrarsız, çifte nitelikte, emperyalizm ve feodalizm ile uzlaşmaya eğilimli olduğunu kabul ediyorlar. Neden millî burjuvazi böyledir? Çünkü o da millî emek gücünü sömürmektedir ve bu sömürü açısından yeri, emekçi sınıflar yanında değil, komprador burjuvazi ve derebeyliği artığı toprak ağaları sınıfı yanındadır. Yine aynı görüşün taraftarlarının da kabul ettiği gibi, şartlar kötüleştikçe “millî burjuvazi”nin emperyalizm ve feodalizm ile işbirliği eğilimi artar. Çünkü millî emek gücünü sömürmede ve yabancı sermaye ile işbirliği etmede çıkarı, millî pazarı yabancı tekellere karşı korumadaki çıkarından (varsa bile böyle bir koruma eğilimi) daha ağır basar.

Varsayılan Millî Burjuvazi Anti-Emperyalist Mücadeleye Katılabilir mi?

Bununla beraber, “millî burjuvazi”nin millî kurtuluş hareketine katılması ve bu hareket içindeki yeri ve rolü meselesi teorik alanda olmaktan ziyade, her memleketin gerçek somut şartlarına göre bir çözüme bağlanabilir, ancak Millî burjuvaziye önemli yer tanıyan ve onunla işbirliğini tanıyan görüş dahi, yukarıdaki özetle belirtildiği üzere, bu sınıfın anti-emperyalist mücadeleye katılma derecesinin birtakım şartlara bağlı olduğunu kabul etmektedir. Millî pazarı yabancı tekellere karşı korumak için direnmeye istekli, millî bağımsızlıktan yana bir yerli sanayici sınıf gerçekten varsa, o memleketin sosyalistleri ve sosyalist partisi bu direnişi de anti-emperyalist millî bağımsızlık mücadelesine katma yollarını ararlar elbet. Türkiye’de ise üretime yatırım yapıp millî pazarı yabancı sermayeye karşı korumak isteyen, bu sebeple de anti-emperyalist, millî bağımsızlıktan yana olan, ikinci millî kurtuluş hareketine katılmaya yetenekli bir millî burjuvazinin varlığı görülmüyor.

“Millî burjuvazi”nin, varolduğu hallerde dahi, kaypak, ikiyönlü, emperyalizm ve feodalizm ile uzlaşmaya eğilimli oluşu üzerinde ise, onunla işbirliğini savunan bizim sosyalistler hiç durmuyorlar. Oysa bu son derece önemli bir noktadır. Bu demektir ki, objektif şartların müsaadesi nisbetinde her memleketin sosyalist partisi millî kurtuluş hareketinin öncülüğünü burjuvaziden (“millî burjuvazi”, “ara sınıflar” her ne ise, ondan) almak, bu objektif olarak mümkün değilse, millî burjuvazinin bu kaypak, ikiyönlü, uzlaşmacı niteliğini etkisiz hale getirmek zorundadır. Burjuva

sınıfının öncülüğünde bir millî kurtuluş savaşı vermiş, burjuva hükümetleri idaresi altında kırkükü yıllık bir kalkınma çabaları devresi geçirmiş, yirmi yıldır çok partili politik demokrasi safhasına girmiş ve bugünkü sosyal muhtevalı anayasaya kavuşmuş, emekçi sınıfları uyarıp örgütlemek ve onları politik bir güç haline getirmek imkânına kavuşmuş 1966 Türkiyesinde ikinci millî kurtuluş hareketinin öncülüğünü hâlâ burjuvaziye, “ara sınıflar” a bırakmak; önce anti-emperyalist mücadele, sonra sosyalizm dâvası diye teoriye de, memleketin içinde bulunduğu tarihsel gelişme safhasına da uymayan bir ayırım yapmak, en azından dâvayı katiyen anlamamak ve bir çıkmaza sokmaktır.

Anti-Feodal Mücadele Nasıl Yapılıyor veya Yapılabilir?

Bir nokta daha: anti-emperyalist millî bağımsızlık mücadelesi politik baskılar, daha da olmazsa silâhlı savaşa yürütülüp zafere ulaştırılıyor. Anti-feodal mücadele nasıl yapılıyor veya yapılabilir? Feodalizm terimi bir üretim ilişkileri düzeni anlamını içinde taşır. Politik baskılarla -yürüyüşler, gösteriler, mitingler, yayınlar v.b. ile- ve silahlı savaşa feodalizm tasfiye edilemez; feodal üretim ilişkilerinin yerini alacak bir üretim düzeni teklif etmek ve gerçekleştirmek gereklidir. Toprak reformu yapılarak feodalizm tasfiye edilir demek yeterli değildir. Burjuvazi toprak reformu yapmaktan çekinmektedir; yapsa bile burjuvazinin toprak reformu anlayışı ve uygulanışı ile sosyalistlerin anlayışı ve uygulama programı aynı değildir. Az-gelişmiş memleketler kapitalist yoldan kalkınamayacağına göre, tarımda kapitalist üretim ilişkilerini geliştirecek “reformlar” meseleyi çözmez. Ancak bilimsel sosyalizm açısından memleketin şartlarına göre plânlanmış ve sosyalizme doğru gelişme rotası üzerinde olan bir toprak reformu feodalizmi tasfiye edebilir.

Emekçi Sınıfların Öncülüğü ve Kuvvetler Dengesi

Son olarak, millî burjuvazi ile işbirliği ederek kurulacak olan ve bu burjuvazinin ağır bastığı, emekçi sınıfların partilerinin ise onu desteklediği, en ileri safhasında olsa olsa hükümetine katıldığı devlet şeklinin, tek bir sınıfın değil, bu işbirliği eden sınıflar blokunun çıkarlarını temsil edeceği tezine gelince; böyle bir tezin savunulmasına bilimsel sosyalizmin temel prensipleri, ortaya koyduğu temel gerçekler bakımından şaşmamak elden gelmiyor. Bu tezi savunanlar “millî burjuvazi”nin kaypak, iki yönlü, uzlaşmacı niteliğini zaten belirtiyorlar. Millî bağımsızlık kazanıldıktan sonra emperyalizm ve feodalizm ile uzlaşmasının ağır bastığına, yabancı sermayenin hoşgörüsü ile karşılandığına, özellikle toprak reformundan kaçınıldığına, büyük toprak mülkiyetinin kapitalist işletmeler haline geldiğine, hasılı “sınıf çıkarları arasındaki farkların gittikçe daha fazla belirlediğine” işaret ediyorlar. Millî burjuvazinin öz niteliği icabı başka türlü olamaz zaten. Sonra, “millî burjuvazi” üretime yatırım yapan sanayi burjuvazisi olduğuna göre, bilimsel sosyalizmin bütün toplumlarda temel zıtlık olarak ortaya koyduğu sermaye-emek gücü zıtlığı ve diğer bütün zıtlık ve sömürme ilişkilerinin bu temel zıtlığa ve sömürme ilişkisine bağlı olduğu hususunda ortaya koyduğu temel görüş ve gerçek ne oluyor bu arada? Sınıflar koalisyonuna dayanan devlette bu temel zıtlık ortadan kalkıyor mı? Bu temel sömürme-sömürülme zıtlığı varken, burjuvazinin öncülük ettiği ve iktidarı aldığı devlet nasıl olur da sömüren

ve sömürülen sınıfların çıkarlarını bir arada temsil edebilir? Anti-emperyalizm ve milli bağımsızlık konusunda sömürücü burjuvazi ile sömürülen emekçi sınıfların ortak çıkarları olduğu kabul edilse bile toplumun yapısı ve iç ilişkiler alanında elbette sömürme ve sömürülme zıtlığı ve burjuvazinin emek gücünü sömürmedeki çıkarı ağır basar; bu, temel olgu niteliğini muhafaza eder. Zaten böyle olduğu içindir ki, burjuvazi dışa dönük politikasında kaypak ve uzlaşmaya eğilimlidir.

Millî Kurtuluş hareketinin öncülüğünü emekçi sınıflar ve onun partisi yaparsa, burjuvaziye karşı emekçi sınıfların politik ağırlığını etkin bir şekilde koyabilirse ancak bir kuvvetler dengesi kurulabilir; emekçi halk yararına dönüşümler yapılabilir ve devlet, işbirliği halindeki sınıflar blokunun ortak çıkarlarını değil, sömüren ve sömürülen sınıflar arasındaki zıtlığı belirli sınırlar içinde tutarak, bizim anayasamızın da öngördüğü gibi, “iktisaden zayıf ve bağı” yani sömürülen sınıfları koruyan, onların yararına gelişen demokratik bir dengeyi temsil eder.

Dönüşüm, Sayı 10, Ocak 1967